

POLITIČNO POLJE, ZASEBNO ŽIVLJENJE IN VSTOPANJE ŽENSK V POLITIKO**

Povzetek. Tekst poskuša, z naslonitvijo na Bourdieujevo razumevanje konceptov polja, kapitalov in habitusa, razumeti problematiko vstopanja žensk v politiko. Izhajamo iz predpostavke, da je vstop v politiko vstop v specifično polje; da mora politik oz. političarka za vstop posedovati specifične oblike »kapitala«. Pri tem je nujno razumeti, kako je politično polje strukturirano in v kakšnem širšem političnokulturnem kontekstu prihaja do razmišljanj in odločitev za vstop v politiko. Zanima nas, kako je strukturirano politično polje v Sloveniji oz. kako deluje in kaj »sporoča« tistim, ki razmišljajo o vstopu vanj. Pri tem posebej izpostavljamo razliko v spolu. Do odločitev za vstop v politiko namreč prihaja v kontekstu specifičnega razumevanja mesta oz. vlog spolov v vsakdanjem življenju, politični kulturi in družbi nasploh ter tudi povsem določenega vrednotenja posameznih spolnih vlog, pa tudi v kontekstu pojmovanj o primernosti oz. neprimernosti vstopa žensk v polje politike. Z analizo intervjujev, opravljenih pri predstavnikih in predstavnicah slovenske politične elite, prikažemo, na katere ovire pri tem opozarjajo konkretni politiki in političarke, ki so v politiko vstopili in v njej delujejo. Pri tem smo posebej pozorni na spolne razlike. Ključni pojmi: Bourdieu, politično polje, kapitali, spol, zasebno

Uvod

Izhodišče našega zanimanja je bilo raziskovalno vprašanje, s katerimi ovirami se spopadajo ženske, ki se želijo politično angažirati oz. se odločijo vstopiti v polje politike. Ukvarjali se bomo z vprašanji, o čem razmišljajo, ko se odločajo o vstopu; kaj na njihove odločitve vpliva; kateri so odločilni dejavniki, ki zavirajo ali pospešujejo njihove odločitve. Predvsem pa se

* Dr. Milica Antič Gaber, redna profesorica na Filozofski fakulteti; dr. Irena Selišnik, raziskovalka na Filozofski fakulteti, Univerza v Ljubljani.

** Izvirni znanstveni članek.

bomo usmerili na razumevanje okoliščin, dejavnikov in procesov, ki kreirajo kontekst, v katerem se za vstop v politiko odločajo ženske, pri čemer tudi povsem konkretno individualno odločitev preverjamo v družbenem kontekstu.

Izhajamo iz stališča, da sta za vstop v politiko odločilna struktura političnega polja in kontekst, v katerem do odločitve pride, zato si bomo pri razumevanju kompleksnosti te odločitve pomagali z Bourdiejevim pojmovanjem polja. Za naše potrebe bomo torej poskušali z njegovim kategorialnim aparatom razumeti, kako je organizirano oz. kako deluje in kaj »sporoča« tistim, ki razmišljajo, da bi vanj vstopili. Pri tem ne bomo mogli mimo tega, da je polje politike v Sloveniji specifično strukturirano, da njegovo strukturo določa specifično (lokalno) razumevanje mesta oz. vlog spolov v vsakdanjem življenju, politični kulturi in družbi nasploh; povsem določena vrednotenja posameznih vlog in njihove primernosti za vstopanje v posamezna polja. Bourdiejevo razumevanje polja naj bi nam pomagalo razvozlati vprašanje, kako logika, zamejenost in organiziranost nekega področja ovirajo oz. določajo (vzpodbujajo) vstopanje v neko polje.

Če povzamemo Bourdiejeva razmišljanja o polju, jih lahko za potrebe pričujočega zastavka strnemo takole: svet socialnega je razdeljen na več mikrokozmosov oz. polj (znanstveno, univerzitetno, podjetniško, religijsko, šolsko, športno, politično, idr.). Vsako polje se pozicionira v odnosu do drugih polj. Polja so relativno avtonomna in v njih nastopajo agenti, ljudje, ki v tem polju delujejo in posedujejo različne oblike in količine kapitalov (ekonomskega, kulturnega, socialnega). Kot agentom v teh poljih so jim lastni določeni habitusi. Polja so nasploh relativno zamejena, avtonomna, in v njih je na delu boj za pozicioniranje. Za začetek pa je potrebna pripustitev v polje (prim. Bourdieu, 2004b: 73-77; Bourdieu, 1984/2002: 226; Warde, 2004).

Položaj agenta v polju je rezultat prepleta med »osebnim habitusom in njegovim mestom v polju pozicij, kot jih določa porazdelitev ustreznih oblik kapitala« (ibid.). Značilnosti posamičnih polj določajo: agenti (študenti, novinarji, znanstveniki, politiki, idr.), akumulirana zgodovina polja, logika delovanja polja in ustrezne oblike kapitala. Kapital, dobljen v enem polju, se lahko prenaša oz. pretvarja v ustrezen kapital v drugem polju, ni pa nujno in ne poteka brez preostanka. Iz tega tudi izhaja, da so polja v precejšnji meri avtonomna.

Po Bourdieuju je polje treba misliti relacijsko (Bourdieu in Wacquant, 1992: 96). V tem smislu ga lahko opredelimo kot mrežo, gibljivo konfiguracijo objektivnih relacij med pozicijami. Pozicije pa so definirane preko obstoječih ali potencialnih situacij v strukturi razporeditev različnih vrst kapitala. Dostop do posebnih profitov, ki so na voljo v polju, usmerja posedovanje kapitalov, kakor tudi odnos do drugih pozicij v polju (dominantnih,

podrejenih, podobnih; *ibid.*: 97). Razporeditev moči med agenti v polju določi strukturo polja. Mesto agenta v polju pa določata količina in struktura kapitalov, ki jih poseduje (*ibid.*: 99). Od tega je odvisno tudi to, kakšne poteze v polju agent vleče. Vendar je treba vedeti, da se količina in struktura kapitalov v času spreminjata, na kar vplivajo življenjska trajektorija in agentove dispozicije (*habitusi*).

Agenti v polju lahko delujejo tako, da povečajo ali obdržijo svoje kapitale, lahko pa tudi spremenijo (deloma ali v celoti) notranja pravila igre (*ibid.*: 99). Lahko delajo tudi na tem, da spremenijo relativno vrednost določenih kapitalov, njihovo menjalno vrednost, ali da oplemenitijo tiste vrste kapitala (npr. ženske višji nivo dosežene izobrazbe v ekonomsko validirani kulturni kapital – opomba avtoric), ki jih sami posedujejo (*ibid.*: 99).

Meje polja se po Bourdieuju lahko določijo le s pomočjo povsem konkretnega empiričnega raziskovanja. Le redko so zakonsko določljive, čeprav so polja vedno označena z bolj ali manj institucionaliziranimi preprekami za vstop. Agenti v nekem polju ves čas delajo na tem, da diferencirajo svoje polje od bližnjih oz. sosednjih tudi zato, da zmanjšajo kompetitivnost in si priskrbijo monopol nad določenim sektorjem v polju (*ibid.*: 100).

Polje je vedno tudi polje bojev. Boji potekajo z namenom ohranitve, rekonfiguracije ali celo radikalne spremembe moči v njem. Polje kot struktura objektivnih relacij med pozicijami moči podpira in usmerja strategije preko katerih tisti, ki zasedajo pozicije, hočejo (individualno ali kolektivno) zavarovati ali izboljšati in vsiliti načela hierarhizacije, ki jim ustrezajo. Strategije agentov so odvisne od njihove pozicije v polju: od porazdelitve specifičnih kapitalov in od percepcij, ki jih imajo o polju, glede na njihov pogled na polje. Ta pogled agenti zavzamejo glede na lastno mesto v polju (*ibid.*: 101).

Če Bourdiejeva razmišljanja o polju prenesemo na razumevanje politike kot polja, lahko rečemo, da je politično polje relativno avtonomno polje socialnega. V političnem polju poteka boj za prevlado, za delež moči in oblasti; zato, da se uveljavijo določeni interesi in ne drugi; da se sprejmejo odločitve, ki so v korist določenega dela družbe ali pa družbe v celoti; da se uveljavijo določena in ne druga načela, vrednote. Politično polje je zato široko in se razteza od lokalnega, preko nacionalnega do evropskega in globalnega nivoja. V njem delujejo agenti – individualni in kolektivni – (politične stranke, interesna združenja, politiki in političarke, agenti civilne družbe *idr.*), ki posedujejo določene količine kulturnega kapitala (izobrazba, spretnosti, navade), ekonomskega (akumulirano bogastvo, nepremičnine, *ipd.*); socialnega (vpetost v različna omrežja), ki jih bolj ali manj uspešno prenašajo iz enega polja v drugo (Bourdieu, 2004a). Politiki in političarke pri tem določajo (omogočajo, ovirajo *ipd.*) pridobljeni, formirani *habitusi* (individualni, družinski in tudi razredni). Njihova struktura skupaj

s kapitali pomembno določa njihovo pozicioniranje, uspešnost v polju politike (Bourdieu, 2002).

Ko govorimo o politikih in političarkah merimo na tiste, ki se s politiko ukvarjajo profesionalno, torej so za svoje politično delovanje plačani; po webrovsko torej živijo od nje, kar pa nikakor ne izključuje tudi tega, da živijo zanjo (Weber, 1992: 27). V našem primeru gre za politike na najvišji ravni, ministrice in ministre ter poslanke in poslance Državnega zbora (politično elito torej).

Vprašanje, ki se pri tem zastavlja samo od sebe je, kako ženske vstopajo v politično polje, ki je tradicionalno veljalo za moško domeno in so ga strukturirali v skladu z lastno prakso delovanja, potrebe in logike. Oblikovali so ga, ker so bili oni tisti, ki so posedovali več ekonomskega, dolgo časa pa tudi kulturnega (v smislu formalne izobrazbe) in socialnega kapitala (omrežij in povezav). Poleg tega so tu še vprašanja, kako se v določenem kulturnem, socialnem in političnem kontekstu umeščajo ženske in kako se formira odnos do njihovega vstopanja v politiko in poseganja v politično? Ali se jih sploh vidi kot možne kandidatke, kot možne nosilke političnih funkcij? So ženske v očeh politike vredne ponudbe kandidature? In hrbtna stran istega vprašanja: ali sploh obstaja dovolj širok nabor možnih kandidat, ki si sebe zna predstavljati kot kandidatke?

Politično polje, ženske in vrednote

V nadaljevanju nas bo zanimalo, kakšne možnosti imajo ženske za vstopanje v polje politike. Ker to ne poteka izolirano od širšega zgodovinskega in družbenega oz. kulturnega konteksta, si najprej pogledjmo nekaj ugotovitev dosedanjih raziskovanj, ki se navezujejo na naše vprašanje.

P. Norris je na osnovi svojih raziskovanj izdelala rekrutacijski model, po katerem poteka vstopanje oz. pripuščanje v polje politike (Norris, 1997: 2). Model je kasneje sama (pa tudi drugi) dodelovala in izpopolnjevala (Matland in Montgomery, 2003: 21). Njegovo bistvo je, da rekrutacija poteka v določenem sociokulturnem in političnem okolju, na katerega vplivajo stopnja razvoja družbe, politična kultura in določen volilni sistem. Rekrutacijsko strukturo oblikujejo strankarska pravila (statuti, programi, način notranje organiziranosti) in norme (ideološka usmerjenost ipd.). Na rekrutacijski proces vpliva širina polja tistih, ki so »primerni« za vstop v polje politike. To pomeni, da morajo imeti ambicije in razpoložljive vire (npr. ekonomski, kulturni in socialni kapital in čas), ki jih lahko aktivirajo, zato, da bi sebe sploh lahko pripoznali kot primerne in se odločili za kandidaturo. V tem procesu nastopijo še (strankarski) vratarji, ki ustavljajo ali promovirajo tiste, za katere na različne načine in po različnih kriterijih presojujejo, če so primerni za ta vstop. Na koncu pa jih seveda selekcionirajo še volilke in

volilci. V različnih študijah (Fox in Lawless, 2004; 2005; Elder, 2004; Caroll in Sanbonmatsu, 2009) pa se je v zvezi z rekrutiranjem žensk v polje politike, poudarjalo, da ne gre zgolj za vprašanje širine bazena primernih kandidat, ampak za različno močen vpliv posameznih dejavnikov v različnih okoljih. Drugače si ni mogoče predstavljati dejstva, da je v ekonomsko visoko razvitih družbah z daljšo zgodovino delovanja demokratičnih institucij političnega sistema in širokim naborom žensk tudi v poklicih (npr. pravo), ki so »naravno« vodili v politiko, delež žensk v politiki še vedno nizek (Inglehart in Norris, 2001: 130). Pri tem, kateri dejavnik ima v konkretnem političnem okolju večjo in kateri manjšo težo, pa igra pomembno vlogo tudi vrednotni okvir okolja in pozicioniranje spolov v strukturi neke družbe oz. pripisovanje pomena enakosti spolov v njej.

Tako nam o možnostih vstopanja žensk v politično polje po eni strani veliko pove tudi podatek o deležu prebivalstva, ki se v nekem okolju strinja s trditvijo, da so moški boljši politični voditelji od žensk. Ingelhart, Norris in Welzel (2002) ugotavljajo, da je korelacija med reprezentiranostjo žensk v parlamentu in strinjanjem (oz. nestrinjanjem) s to trditvijo od 0,65 do 0,77. V državah EU se v povprečju s to trditvijo ne strinja 66 odstotkov, v Sloveniji pa 58 odstotkov vprašanih, kar jo uvršča na trinajsto mesto in v zlato sredino (Eurobarometer, 2005). Po podatkih raziskave IPU npr. 76 odstotkov vprašanih meni, da prevladujoče vrednote o spolnih vlogah moških in žensk omejujejo možnosti žensk za delovanje v politiki (IPU, 2000: 25). Po drugi strani ni nič manj pomembno, kako se do delovanja žensk v politiki opredeljujejo politiki. Slovenija se v kontekstu vrednot na Ingelhart-Welzovi »kulturni mapi« nahaja na večkratnih križanjih različnih vrednostnih sistemov. Precej se je odmaknila od komunistično-socialističnega bloka pa tudi evropskih katoliških držav in se približala državam protestantske Evrope, ter se samo za spoznanje odmaknila od okolij, kjer prevladujejo vrednote nujnosti in preživetja k okoljem, kjer so na delu vrednote samoizražanja (Ingelhart in Welzl, 2005: 63).

Čeprav različna merjenja in raziskovanja politike v Sloveniji in mednarodnem merilu v zadnjih dveh desetletjih ne kažejo enotne podobe in ne omogočajo enopomenskih razlag (Rus in Toš, 2005: 293), je vendarle mogoče reči, da je Slovenija glede na politiki pripisan produktivni pomen na dnu med štirinajstimi evropskimi državami (ibid.: 287) in da se je v Sloveniji do politike in politikov oblikoval skrajno zadržan ter kritičen odnos (ibid.: 293). Kot pravita Rus in Toš, pri nas »biti političen, dejaven, pripadati, biti naš ali njihov, biti na levi ali na desni ... še vedno pomeni tudi biti osovražen, nekaj zavržnega, nekaj, kar ostri spopade, kar je razumljeno predvsem za ohranjanje ali prevzemanje oblasti, skratka kot poglobljanje spopada. Torej daleč od razumevanja, ki v politiki vidi možnost racionalnega urejanja različnih interesov, ki spodbujajo razvoj družbe« (ibid). Pri tem smo tudi daleč

od razumevanje oblasti kot v sebi protislovne – kot represivne, a tudi kot produktivne in pozitivne – kakor jo npr. razume tudi Foucault. Ta namreč pravi, da oblasti (ki se največkrat povezuje s politiko) ne gre razumeti zgolj v negativnem, juridičnem smislu kot zakone, ki samo prepovedujejo, omejujejo, ampak tudi produktivno in pozitivno, kot omogočanje, oblikovanje prostorov različnih praks ipd. (prim. Foucault, 1980: 183–186).

Pred tako podobo politike se znajdejo ženske, ki so v Sloveniji tudi same pod pritiskom različnih navzkrižnih pričakovanj glede vlog v javnem in zasebnem življenju. Pri tem podobe in pričakovanja tudi same sooblikujejo in ohranjajo (prim. Bourdieu, 2010). Po eni strani se od njih v zasebnem življenju pričakuje opravljanje tradicionalnih spolnih vlog mater, žena in gospodinj; da skrbijo za druge in s tem izpolnjujejo »naravno žensko vlogo«, po drugi pa, da so zaposlene in prinašajo dohodek s trga dela in so ob vsem še aktivnejše pri poseganju v javno in politično. Ugotovitve o razpetosti žensk med poklicnim udejstvovanjem in družino potrjujejo številne slovenske raziskave (Jogan, 2001; Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar, 2004). Najverjetneje zaradi mnogih navzkrižnih pričakovanj odločitve za vstop v politiko niso pogostejše, kar potrjujejo tudi nekatere tuje raziskave, ki ugotavljajo, da je prevzeti politično funkcijo naporno, saj pomeni neredni delovnik z nadurami in pogosto odsotnostjo z doma (Davidson-Schmich, 2007). Moškim tudi zaradi še vedno močno zakoreninjenih spolno specifičnih družbenih pričakovanj zgoraj navedeno ne predstavlja tolikšnih ovir kot ženskam, ki zaradi tega (če sploh) v politiko vstopajo kasneje, ko otroci odrastejo; političarka z majhnimi otrok je običajno izjema (Burns, Schlozman in Verba, 1997; Dolan, Deckman in Swers, 2007; Antić, 2007; Carrol in Sanbonmatsu, 2009), ali pa v njej bolj pogosto najdemo tiste, ki zaradi različnih razlogov živijo same. V takšnih okoliščinah je samorekrutacija seveda manj pogosta kot pri moških (prim. Dolan, Deckman in Swers, 2007; Fox in Lawless, 2004; Davidson-Schmich, 2006).

Poleg tega omenjene raziskave še ugotavljajo, da tudi visoko izobražene in kvalificirane ženske pogosto dvomijo v svoje sposobnosti in veščine (kulturni kapital in specifično politične veščine), ustrezno vpetost v pomembna družbena omrežja moči (socialni kapital) ter prepoznavnost in priznanost (simbolni kapital), kar vse naj bi potrebovale za uspešno delovanje v politiki. Pri njih naj bi torej šlo, bolj očitno kot pri moških, za pomanjkanje samozaupanja.

Ugotovitve prav tako kažejo, da »kandidatke« potrebujejo več časa kot moški, da sprejmejo odločitev za kandidacijo in si tudi dlje od moških nabirajo izkušnje v ožjih strankarskih odborih, v volilnih štabih ipd. (Dolan, Deckman in Swers, 2007), si torej dlje časa pridobivajo politični kapital, za katerega tisti, ki so že v polju politike, menijo, da ga za vstop potrebujejo. Samopodcenjevanje veščin in znanja žensk lahko izhaja tudi iz subjektivne

ocene o »politiki kot moški igri«, kar naj bi bila posledica socializacije (Carroll in Sanbonmatsu, 2009), saj so tako zakonodajne institucije kot sam rekrutacijski proces spolno zaznamovani (Lawless in Fox, 2008; McKay, 2011), kar predstavlja še dodatno oviro.

Možnosti vstopanja žensk v politično polje v Sloveniji

Če izhajamo iz predpostavke o dovolj širokem bazenu primernih žensk, ki bi lahko kandidirale, potem s tem tudi ugotavljamo, da v Sloveniji ne bi smeli imeti problemov z iskanjem ustreznih kandidatk. Uradni statistični podatki kažejo, da so ženske tudi vse bolj in bolj izobražene (gl. tudi članek Rožman in Mencin-Čeplak v tem sklopu); da je stopnja zaposlenosti žensk precej visoka (v letu 2011 na primer 41,8 odstotkov); da se glede zaposlenosti mater z otroki Slovenija uvršča na prvo mesto v EU; da plače žensk v Sloveniji v povprečju najmanj v EU zaostajajo za plačami moških (razlika v plačilu je bila v letu 2009 tri odstotne točke); da se tudi pri napredovanju na višja in vodilna delovna mesta kažejo premiki v pozitivno smer (leta 2010 je takšnih 33,25 odstotkov).¹

Rečeno nekoliko drugače: glede na demografsko sliko politikov in političark v Sloveniji (Antič et al., 2003; Antič, 2007) lahko predpostavljamo, da so tisti, ki sami sebe vidijo kot možne kandidate za zasedbo določenih političnih pozicij bolj pogosto predstavniki srednjega ali višjega srednjega razreda; razpolagajo z dokaj visokim kulturnim kapitalom (pogosto univerzitetno izobraženi); so pogosteje zaposleni v določenih poklicih in področjih (pravo, novinarstvo, državna administracija, učiteljski/univerzitetni kader) in imajo dokaj dobro razpredene socialne mreže v javnem; so v širši javnosti znani in prepoznavni. Tako ugotavljajo tudi drugi, ki pravijo, da pri prepoznavnosti kandidatov in kandidatk igrata pomembno vlogo izobrazba in poklic (Davis, 2010); da med poslanci izginjajo tisti, ki naj bi zastopali najvišje in najnižje socialne sloje ter začenjajo prevladovati predstavniki urbanega srednjega sloja (Cairney, 2007); da je samorekrutacija višja iz tistih profesionalnih okolij, ki se zdijo politiki bližje (npr. pravo, ekonomija in novinarstvo, učiteljstvo). Iz teh poklicev se zato tudi pogosteje nabira tiste, ki naj bi imeli določene prednosti pri kandidiranju, saj naj bi posedovali določene veščine in komunikacijske spretnosti ter imeli dostop do določenih mrež (Dolan, Deckman in Swers, 2007; Palmer in Simon, 2006; Cairney, 2007). Po njihovih ugotovitvah naj bi bili prehodi

---

¹ Prim v: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4431; http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novica/select/zaposlovanje_in_sociala/news/slovenija-najboljsa-v-eu-glede-zaposlenosti-zensk-z-otroki/327e1bb1aa/; http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Wages_and_labour_costs#Gender_pay_gap; http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/potrpin2426.pdf; Statistični urad RS, *Spletna stran za izračun podatkov* <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/SaveShow.asp>.

žensk v politiko v okoljih, kjer v omenjene poklice še niso prodrle, manj pogosti.

Če pogledamo slovenske statistične podatke vidimo, da so nekateri zgoraj omenjeni poklici, iz katerih se najpogosteje rekrutirajo politiki, že močno feminizirani. Predvsem to velja za pravniške, novinarske in poslovno-upravne poklice, saj je bilo leta 2010 med diplomanti novinarstva 83 odstotkov žensk, med diplomanti pravnih ved 69 odstotkov, med upravno-pravnimi pa 70 odstotkov žensk.²

Iz zgornjih podatkov lahko sklepamo, da ženske v Sloveniji imajo potrebni oz. zaželeni kulturni kapital, del socialnega (mreže ljudi, ki upravljajo s pomembnimi količinami družbene moči) pa pridobivajo. Videti je, da je tisto česar imajo manj – specifična povezava elementov, ki jih je mogoče dobiti le z vstopom v politiko ali pa zamikom ali razširitvijo polja politike na nova področja. Ob tem se moramo zato nujno vprašati, zakaj – zaradi umankanja kakšne kombinacije – med kandidati ni več žensk? Kje tičijo še dodatni razlogi (tudi ovire, odvrčanja), da visoko izobražene, zaposlene in javno delujoče ženske v manjši meri vstopajo v polje politike in morda tam tudi manj časa ostanejo?

Pri kvarjanju s tem vprašanjem smo se v pričujočem tekstu zamejili v okviru politike na državnem nivoju. Da bi dobili bolj natančen vpogled v problematiko odločanja za vstop v bitko za politično mesto smo se odločili, da o izkušnjah z odločanjem, kandidiranjem, o dilemah, ovirah in odvrčanjih poizvemo kar pri političarkah in politikih slovenske politične elite. Kar prikazujemo v nadaljevanju, bo torej pogled od znotraj. Pogled tistih, ki so že v politiki; pogled tistih, ki so se odločili za vstop v polje in pri tem uspeli.

Iz pogovorov z njimi smo izluščili nekaj najpomembnejših dejavnikov, ki med drugimi pomembno vplivajo oz. pogojujejo odločanje o možnih kandidaturah oz. sprejemih ponujenih političnih funkcij. Med njimi izpostavljamo: pomoč pri prestopanju praga polja (vloga povabila); pomisleke in strahove pri prehajanju iz polja v polje (reakcije prejšnjega polja); podpore in ovire pri prehodu med polji (vloga družine in/ali partnerja).

Struktura vzorca

Preden preidemo na predstavitev rezultatov, ki smo jih dobili preko izvedenih polstrukturiranih intervjujev (več o tej fazi raziskave gl. v: Selišnik, Antić-Gaber, Kogovšek v tem sklopu), pogledjmo demografsko sliko (starost, izobrazba, izkušnje v politiki) 32 intervjuvank in intervjuvancev, 18 žensk in 14 moških, 10 ministrov in ministric, 18 poslank in poslancev iz vseh parlamentarnih strank, ki je podobna sliki celotnega državnega zbora.

² <http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/SaveShow.asp>

Intervjuvance in intervjuvanke bi lahko strukturirali po več kriterijih. Za potrebe naše analize bi jih lahko razvrstili na tiste, ki so v izvršni veji politične oblasti (ministrice in ministre) in na tiste, ki se nahajajo v zakonodajni (torej poslanke in poslance DZ). Na to razliko moramo opozoriti zato, ker se njihov vstop v politično polje tudi zaradi tega razlikuje. Tudi ko pogledamo njihove izobrazbene dosežke, se ti dve skupini razlikujeta: med prvimi ni nikogar, ki bi imel manj kot univerzitetno diplomo, prevladujejo pa doktorji znanosti, v drugi skupini pa prevladujejo tisti, ki imajo univerzitetno izobrazbo, vendar pa so med njimi tudi taki, ki imajo dokončano samo srednješolsko izobrazbo. Kar pomeni, da politično polje samo, in verjetno tudi družba, za vstopanje v ti dve politični skupini postavlja različna pričakovanja glede kulturnega kapitala, veliko višja do izvršilne kot zakonodajne veje oblasti. Med spoloma, kar zadeva šolsko izobrazbo, znotraj teh dveh skupin ni razlik. To tudi pomeni, da rekrutiranje za politične položaje poteka iz srednjega ali višjega srednjega sloja, torej tistega, ki poseduje dokaj veliko količino kulturnega kapitala in ga s svojimi kompetencami v polju politike lahko uspešno pretvarja v političnega.

Če sledimo ugotovitvam različnih raziskav (IPU, 2000: 9; IPU, 2008: 10; Cairney, 2007), da so prehajanja iz nekaterih polj (pravo, gospodarstvo, univerza, mediji) v politiko pogostejša kot iz drugih, lahko njihovim ugotovitvam samo pritrdimo. Med našimi intervjuvanimi ministricami in ministri (skupaj deset) so bili npr. trije univerzitetni predavatelji in dve predavateljici, dve odvetnici, en nekdanji sodnik in ena novinarka. Med poslankami in poslanci je slika nekoliko bolj pestra, pa vendar med poslankami prevladujejo tiste, ki prihajajo iz poklicev humanistike in družboslovja (12): pedagoginje, kustosinje, ekonomistke ter pravnice in novinarke. Med poslanci pa prevladujejo poklici iz gospodarstva: agronom, elektrotehnik, tehnolog in jih je manj s področja humanistike in družboslovja (štirje).

Od osemnajstih političark jih je deset že bilo kdaj v politiki (na plačani voljeni ali imenovani politični funkciji v vladi ali parlamentu), osem pa je bilo novink (več v parlamentu). V Sloveniji torej v tem obdobju med poklicnimi političarkami ni takšnih, ki bi imele čisto politično kariero, načrtno grajeno z delovanjem v stranki in različnih plačanih političnih funkcijah; bolj pogoste so med ženskami tiste, pri katerih gre za občasne prehode ali skoke (Herzog: 82) v politiko. Pri politikih je nekoliko drugače tudi zato, ker je med njimi več mlajših, ki so se izobraževali v študijih, ki so blizu politiki (sociologija, politologija) in »šolali« v strankarski politiki, niso bili zaposleni nikjer drugje, ter načrtno gradili politično kariero.

Bistvena razlika med političarkami in politiki v našem vzorcu pa je v zakonskem stanu. Med osemnajstimi političarkami jih deset živi v zakonski ali izvenzakonski zvezi ali partnerskem razmerju; osem jih živi samih (vdove, samske ali ločene, ločena gospodinjstva); med štirinajstimi politiki

pa živi sam le eden. Od dvanajstih političark, ki imajo otroke, je večina njih že odraslih, le tri imajo še šoloobvezne. Med poslanci pa samo eden nima otrok, prevladujejo (devet) tisti, ki imajo dva ali več otrok (med njimi ima eden šest otrok).

Kako političarke in politiki v Sloveniji vidijo vstopanje v polje politike, ovire in odvrčanja, ki so jih doživeli?

Prestopiti prag s povabilom z visokega mesta v političnem polju

Ker v vlado kot minister oz. ministrica skoraj ne moreš vstopiti drugače kot na povabilo, je logično, da mora povabilo priti z visoke politične funkcije: mandatarja ali predsednika vladne stranke (torej nekoga z visokim političnim in simbolnim kapitalom). Tako je bilo tudi pri naših intervjuvankah in intervjuvancih. Vendar pa je povabilo pomembno tudi za kandidiranje žensk v parlamentarno areno. Predvsem poslanke (večina) poročajo, da so bile za kandidaturo nagovorjene z visoke politične funkcije (predsednik ali predsednica politične stranke). Že samo dejstvo da to poudarjajo, je povedno, saj kaže, kako pomembno vlogo je igrala ta spodbuda.

Na enem izmed dogodkov je do mene prišel predsednik stranke in mi rekel, da bi bilo dobro, če bi jaz kandidirala. Potem sva opravila daljši razgovor pri njemu v pisarni. Jaz sem potem rekla, da moram razmisliti o stvareh in sem se potem odločila, da vstopim in kandidirala prvič 2004. (političarka 9)

Očitno je povabilo z visokega političnega mesta odločilno tudi za takšne, ki prej o politiki niso imeli visokega mnenja in niso gradili politične kariere, ampak svojo osnovno.

Nisem niti pomislila da bi šla sama, ampak na povabilo predsednika... Že leta prej sem bila njegova svetovalka. On je poznal moje delo in takrat me je povabil, če bi se vključila. Kar nekaj časa sem si vzela za premislek, ker politike nikoli nisem pretirano cenila... (političarka 12)

Ali pa pri takšnih, ki so kolebale in so potrebovale dodatno spodbudo: Jaz sem se s predsednikom malo pomenila o teh stvareh in mi je rekel, glej, moraš se odločiti, ampak jaz mislim, da je to zate... (političarka 11)

Med tistimi, ki naj bi jih vabili oz. usmerjali v politiko naj bi bili tudi prijatelji in prijateljice iz časa študija ter kolegi in kolegice na delovnem mestu. Le redke med njimi navajajo, da so si kandidaturo preprosto želele in na tem načrtno delale. Te svojo odločitev takole opisujejo:

Sem se pa leta dva tisoč odločila znova zagrabit priložnost za kandidiranje, ker prej nisem hotela. 1996 sem zavrnila kandidaturo za državni zbor, no leta 2000 sem jo pa zagrabila. Takrat je tudi v mojem poklicnem življenju nastala neka taka prelomnica. (političarka 16)

Druga pa pravi:

Ja, seveda. Jaz sem hotela, da me dajo v anketo (za preverjanje kandidatov za volitve – op. a.), ker se mi je zdelo, da sem pač dozorela. (političarka 15)

Med poslanci in poslankami je takih, ki niso čakali na povabilo, ampak so sami ali s kolegi načrtno delali na tem, da kandidirajo, več (osem intervjuvanih, med njimi sedem moških). Eden od njih pravi:

Moram reči, da smo veliko naredili sami. Z množičnim angažmajem smo v roku leta dni pridobili več kot 300 članov, takrat dobili tudi možnost, da kandidiramo na listi za svet, in s tem prišli zraven, drugače je pa zelo težko, prodret v neki politični opciji. Začelo se je torej z mestnim svetnikom, potem je bil pa življenjski cilj postavljen, biti poslanec državnega zbora. In mi smo nastavili ekipo zato, delali smo res leta in leta za ta cilj. (politik 7)

Po spolu smo v tem segmentu zaznali pomembno razliko, saj med ženskami prevladujejo tiste (deset), ki so jih k vstopu povabile določene osebe z visokim političnim kapitalom, medtem ko so moški pogosteje govorili o tem, da so (načrtno) sami ali v skupini z drugimi kolegi, sošolci, sokrajani delali za svojo kandidaturo in običajno ne omenjajo osebe, ki bi jih k temu povabila ali posebej motivirala, ampak pri razlogih vstop v polje politike navajajo lastno željo.

Prehodi, prestopi in vračanja

Pri raziskovanju razvoja karier v politiki nekateri avtorji vzpostavljajo razliko med posredniškimi in instrumentalnimi poklici. V t. i. posredniškem poklicu se šele na določeni stopnji razvoja prepozna vstop v politiko kot zaželen naslednji korak, medtem ko naj bi ljudje v instrumentalne poklice vstopili že z željo oblikovanja politične kariere. Ti instrumentalni poklici naj bi bili novinarstvo in stiki z javnostmi, kjer naj bi bila neposredna povezava med politiko in učenjem »umetnosti prepričevanja« (Cairney, 2007). Drugi, npr. Herzog, kot smo že omenili, govorijo o čistih in »cross-over« karierah (Herzog, 1992). Prav zato, ker v slovenski politiki ne prevladujejo ljudje s čistimi političnimi karierami, ampak sta močnejše zastopani skupini tistih, ki

so najprej razvijali svojo kariero za katero so se izobraževali (npr. novinarsko, pravniško, univerzitetno) in so v nekem trenutku prešli v drugo (politiko) ali pa tisti, ki si občasno privoščijo prehod v politiko, je pri prehajanju iz drugih polj v politično pomemben razmislek o tem koraku. Tudi po podatkih IPU med parlamentarci prevladujejo tisti, ki prihajajo iz pravniških poklicev, javne uprave in različnih ravni izobraževanja, med poslankami pa jih daleč največ prihaja iz izobraževalnih dejavnosti, sledita pa jim javna uprava in pravniški poklici (IPU, 2008: 10).

Kako o problematiki prehodov razmišljajo politiki in političarke v Sloveniji, kje vidijo ovire, kako jih prebrodijo?

O tem, kakšno predstavo o politiki so imeli pri vstopanju vanjo, zgovorno pričajo njihovi pomisleki o politiki kot polju delovanja, ki je močno medijsko izpostavljeno; o polju, kjer je potrebno »krotiti« čustva; kjer si pri odločanju manj avtonomen. Le dve poslanki sta visoko ocenili institucijo Državnega zbora (DZ) in do nje izkazali spoštljiv odnos. Ob tem poslanka, ki ni novinka v parlamentu, ugotavlja, da se zdaj tam znižuje intelektualna raven. O politiki kot posebnem polju delovanja jih ni veliko govorilo. Politiki, ki so to omenjali, pa pravijo:

Jaz sem (zaradi poklica, ki ga je opravljal prej op.a.) imel relativno veliko interakcij tudi s političnimi akterji, in sem moral ne samo poznati, ampak tudi razumeti način funkcioniranja politike. Imel sem vedno zelo razvit smisel, občutek in zanimanje za strategijo na določenem področju, v smislu »policy«. (politik 1)

Politika ima svoja pravila igre. Strankarsko življenje ima svoja pravila igre. Novinarstvo je veliko bolj svobodno kot politika, strankarsko življenje. Ko si ti v koaliciji ali ko si v opoziciji večinoma glasuješ tako, kot se koalicija oziroma stranka dogovori. Tako da je po tej plati strankarska demokracija precej omejena. (politik 6)

Jaz sem prej mislila, da v politiko vstopiš tako, da izpolniš pogoje, si aktiven, pišeš program, imaš argumente, se boriš za nek resor, imaš rešitve, imaš vizije in tako naprej, in to so bili zame pogoji. V resnici tu sploh ne gre za vprašanje pogojev. (političarka 5)

V tem smislu političarke izražajo večjo mero neizpolnjenih pričakovanj v zvezi s pogoji delovanja v politiki kot njihovi kolegi. Iz njihovih odgovorov bi težko razbrali, ali je to posledica njihovega šibkega poznavanja polja politike, notranjih struktur, pravil ipd.

Na odločitve, ali zapustiti prejšnjo poklicno kariero, za katero so si skozi izobraževanje pridobili določeno izobrazbo in kompetence (kulturni kapital),

si vzpostavili profesionalna omrežja (socialni kapital), dosegli določene uspehe in pridobili določene pozicije (simbolni kapital), pomembno vpliva več stvari: kakšne so njihove dejanske možnosti uspešnega vstopa v novo polje; razmišljanja o tem, kako bodo (če sploh) v politiki sprejeti s svojimi različnimi vrednostmi kulturnega, socialnega in političnega kapitala; kako bodo reagirali njihovi kolegi in kolegice v profesionalnem polju, ki ga zapuščajo.

Tako je na primer politik temeljito premislil o tem, kdaj vstopiti v politiko in kdaj zapustiti prvo poklicno kariero, ki jo je leta in leta gradil, saj je s tem, ob negotovosti trajanja politične kariere, tvegaj izgubo pridobljenih pozicij in kapitalov:

Se mi je zdelo, da tam še nisem prišel tja, kamor bi rad. In bi seveda vse te profesionalne networke tvegaj s tem, zlasti mednarodne. Tako da to je bil glavni razlog, da se za kaj takega nisem prej odločil. (politik 5)

Ali pa ravnanje drugega politika, ki si ob prehodu iz osnovnega poklica v politično kariero ni želel zapraviti vseh kapitalov:

S tega vidika sem si pustil za sabo vsa vrata odprta, da se lahko kadarkoli vrnem, v svoj poklic, pravnika, ki deluje lahko doma ali pa v tujini. (politik 1)

Mnoga pričevanja političark in politikov opozarjajo, da odločitev za vstop v polje politike nikakor ni bila lahka. Predvsem pa je iz njihovih pričevanj mogoče zaznati, da je glede na pozicijo političnega polja v odnosu do drugih profesionalnih polj, iz katerih v glavnem prihajajo (univerzitetno, novinarsko, javna upravna, pravo), ta odločitev težka tudi za to, ker je polje politike nestabilno in se hitro spreminja.

Prehod iz politike nazaj v prvi poklic ne omogoča neproblematične konverzije političnega kapitala v kulturnega in socialnega, ki sta v tem poklicu zaželeni. Tisti, ki stopijo v polje politike, hitro postanejo stigmatizirani, ideološko obarvani in s politiko omadeževani. Vsak, ki je bil enkrat v politiki, pa četudi za krajši čas, to nalepko (stigma) nosi še dolgo po tem in predvideva se, da bo imel v osnovnem poklicu zaradi tega težave, če ne drugje, pri ohranitvi delovnega mesta ali pri napredovanju v karieri. Še posebej to velja za univerzitetno kariero in novinarski poklic, pri katerem tudi drugod ugotavljajo, da sproža celo vrsto vprašanj in dilem (Errington in Miragliotta, 2009).

Kako težke so odločitve, sta slikovito opisala tako političarka kot politik:

Jaz sem pol leta razmišljala o tem ali narediti ta dejanski prestop. Ko si enkrat v politiki se z njo okužiš in če primerjam to z novinarstvo potem nikoli več nisi verodostojen, če narediš potem korak nazaj. (političarka 7)

Jaz sem o politiki začel razmišljati 2004 nič prej. In tudi moram priznati, da sem jaz prvi dve leti v politiki zelo trpel. Pogrešal sem novinarstvo, jaz sem imel novinarstvo rad in se v politiki nisem počutil fajn. Jaz sem prvi dve leti velikokrat razmišljal, a mi je to bilo treba. (politik 6)

Na odločitve za vstop v politiko zato pomembno vpliva tudi možnost vrnitve nazaj v prvi poklic oz. na prejšnje delovno mesto, o čemer so pričevali predvsem ženske:

Tako kot se velikokrat zgodi, vsaj v slovenskem političnem prostoru, zelo težko, da bi te služba kjerkoli čakala. Mene je deloma. Smo se toliko dogovarjali, da če se karkoli zgodi, je bila moja želja, da se vrnem nazaj in to se je potem tudi zgodilo. (političarka 10)

Ko sem o tem (kandidaturi – op. a.) razmišljala in to je tudi pretehtalo, da sem se odločila, je bil dogovor, da mi dajo pogodbo v mirovanje. Ker namreč če ne bi imela še danes pogodbo v mirovanju, se zagotovo ne bi odločila za to pot. To pa ravno zaradi tega, ker po preteku mandata je treba naprej živeti, naprej delati. In to ni enostavno. In zaradi tega, tudi ni enostavno po politiki dobiti delo. Ko pravi marsikdo, kot da si na nek način kontaminiran, kot da si nezaželen, kot da si okužen. (političarka 6)

Podobno neka druga političarka poroča o tem, kako ji je nekdanje poklicno okolje po vstopu v politiko zelo hitro sporočilo, da je »prestopila« ter do nje vzpostavilo distanco:

Jaz sem imela za sabo trideset let pedagoških izkušenj. Nekdanji kolegi pa so več ali manj pozabili, da sem bila kdaj njihova kolegica. (političarka 16)

O prizadevanjih, da si zagotovijo vrnitev v svoj osnovni poklic, je govorilo več političark kot politikov, iz česar lahko sklepamo, da je njihov vstop v politiko povezan z večjo mero tveganja in negotovosti, od tod tudi večja želja.

Ovire in podpore pri prehajanju med polji (vloga družine in/ali partnerja)

Polje osebnega, družinskega življenja ima pri odločanju za vstopanje v politiko prav posebno mesto. Čeprav naj bi javno in zasebno bili po razumevanju klasičnih liberalnih teoretikov med seboj ločeni sferi, pa seveda prav vključevanje osebnega in družinskega dokazuje, da tej tezi ni mogoče

pritrđiti brez zadržka (Squires, 2009: 39). Kot je že bilo omenjeno v prejšnjih tekstih, pri odločanju za angažma v javnem prostoru in politiki igra pomembno vlogo delitev dela in obveznosti za potrebe doma, gospodinjstva in družinskih članov, predvsem majhnih otrok (Rosenthal, 2001; McKay, 2011). Ob tem naj dodamo, da je prav zaradi spolno specifičnih pričakovanj v zvezi s spolnimi vlogami ta skrb še vedno v večji meri na ramenih žensk. Evropska raziskava o porabi časa med spoloma npr. pokaže, da v Sloveniji ženske porabijo za plačano in neplačano delo skupaj 8,47 ure na dan, kar jih uvršča na tretje mesto lestvice štirinajstih držav. Ob tem pa je značilen tudi podatek, da ženske v Sloveniji v evropskem kontekstu porabijo največ časa za potrebe doma in gospodinjstva (4,24 ure na dan) in skoraj dvakrat več kot moški (2,24 ure)³. Podatek je zagotovo pomenljiv, čeprav se moramo zavedati razlik v pripadnosti socialnemu sloju, pa tudi različnim generacijam (več v Antič, 2011). Moški in ženske v Sloveniji skupaj za delo doma porabijo 6,48 ure, kar jih uvršča na vrh te lestvice in najverjetneje utrjuje predpostavko, da je v Sloveniji orientiranost na družinsko življenje močna tako pri moških kot pri ženskah. Obenem lahko samo ugibamo, ali toliko časa, porabljenega za domače delo, izhaja tudi iz socialne nestabilnosti, strahu pred znižanjem materialnega standarda in pomembnostjo občutka varnosti v družbi.

Po podatkih IPU, ki je v letih od 2006 do 2008 izpeljala raziskavo med parlamentarkami in parlamentarci iz celega sveta (272 odgovorov iz 110 držav ter 20 obširnih intervjujev), v kateri jih je med drugim spraševala tudi o ovirah, ki so jih občutili pri vstopanju v polje politike, so bili odgovori poslank in poslancev pri pogostosti navajanja različni. Poslanke so med najpomembnejše ovire uvrstile domače oz. družinske obveznosti, prevladujoč odnos do vloge žensk v njihovi kulturi ter pomanjkanje podpore v družini; poslanci pa pomanjkanje podpore volilnega telesa, pomanjkanje finančnih sredstev in premajhno podporo političnih strank (IPU 2008: 18). Poslanke so torej med razlogi navedle dva, ki sodita v domeno zasebnega življenja in usklajevanja obveznosti v zasebnem življenju in javnim ter političnim delovanjem, poslanci pa med prve tri razloge niso navedli nobenega iz zasebnega življenja, in pomanjkanje podpore v družini po teži uvrstili šele na osmo mesto.

Med 32 intervjuvanimi politiki in političarkami v Sloveniji jih tretjina (deset) ob vstopanju v politiko ni imela nikakršnih pomislekov (med njimi prevladujejo moški). Poleg misli o tem, kako se bodo vrnili nazaj na delovno mesto, so tako politiki kot političarke, ko so govorili o svojih razmišljanjih, pomislekih in dvomih pri odločanju o kandidaturi ali sprejemu ponujenega

---

³ *How is the time of women and men distributed in Europe (2006)?*, dostopno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-06-004/EN/KS-NK-06-004-EN.PDF.

imenovanega mesta v politiki, največkrat omenjali družino. Pri razmislekih o družini pri politikih prevladujejo pomisleki v zvezi z otroki, kar je tudi razumljivo, saj je med njimi več takih, ki so v politiko vstopili v času, ko so bili otroci majhni (pri enem se je vseh šest otrok rodilo v času aktivnega dela v politiki). Manj pomislekov pa je bilo pri njih o delu za potrebe skupnega gospodinjstva, saj so jih v veliki večini žene in partnerke (brezpogojno) podprle in prevzele pomemben del bremena doma na svoja ramena.

Tozadevno je zgovorno pričevanje enega od ministrov o vlogi družine pri vstopanju v politiko:

To (je bilo) sprejeto kot neko dejstvo. V tem smislu, da bomo poskušali narediti, kar se da za mojo kariero. Na podlagi tega smo v to šli. Tako da nekih problemov nismo imeli. V mojem primeru vidim, da če bi bila oba karierista, naša družina ne bi funkcionirala, tako da pač skušaš z dogovorom, to je dogovor dveh oseb kako bosta to speljali. (politik 1)

O vsestranski, brezpogojni podpori svojih soproj in partnerk poročajo skoraj vsi politiki:

Vsekakor se mi zdi tukaj ključnega pomena, za moje delovanje v politiki podpora soproge. Brez te podpore, ki je brezrezervna že ob vstopu v politiko in ves čas odkar sem v njej, me podpira in tudi prevzame del bremena, ki bi bilo sicer moje breme v družini, ona ga je zavestno prevzela. (politik 1)

No, tudi sicer je podpora (žene) vsestranska. Jaz ga bolj malo (doma) opravi. Sem in tja, recimo kakšno stvar skupaj narediva. Recimo nedeljsko kosilo, ali kaj takega. (politik 5)

In sem tako šel (v politiko). Moram reči, da je bila razumevajoča (žena), kar se tega tiče. Morala se je navaditi, ostati doma, pa tudi sprejeti neke odgovornosti v (domači) firmi. Gre za bistven preskok. Če ni dveh zelo razumevajočih, ni šans da ta zadeva preživi. (politik 13)

Pomembna razlika med politikami in političarkami se razkrije v odgovorih o vlogi partnerja oz. partnerke v zvezi z njihovim političnim delovanjem. Medtem ko oboji močno izpostavljajo emocionalno podporo, političarke poleg te izpostavljajo še strokovno, saj se z možem ali partnerjem o svojem delu in problemih pogosto pogovarjajo, medtem ko politiki o tem ne poročajo. Prav nasprotno, poudarjajo, da se partnerke ali žene ne vtikajo v njihovo delo in da o politiki z njimi ne razpravljajo.

On je moj prvi naslov, kjer preverjam ustreznost ali neustreznost tako svojih javnih nastopov kot političnih stališč. Se tudi spričkava zaradi česa takega. Midva sva se od nekdaj pogovarjala o strokovnih stvareh, zdaj se o strokovnih in političnih in pogosto nimava enakega pogleda na isto stvar. (političarka 16)

Moram reči, da je zelo moder (moj mož) zelo dobro mi svetuje, s tisto njegovo splošno razgledanostjo, mi je zelo dober svetovalec, predvsem mi pa pomeni to veliko, da je pripravljen poslušati in če je kakšna taka tema, zelo rada z njim prediskutiram ... (političarka 4)

Videti je, da sta predvsem pri političarkah pomembna razumevanje in podpora moža ali partnerja, saj tako lažje prebrodijo težave, s katerimi se srečujejo pri svojem političnem delu. Brez te podpore je mnogo težje.

O težavnosti sledenja ženini karieri priča tudi naslednje pričevanje političarke:

Ko je moj mož (postal politik in moral iti v tujino – op. a.), sem se odločila, da prekinem svojo kariero, in šla z njim. Odločila sem se, da mora biti družina skupaj, ker so otroci v takih letih. Vidite, to je pač tipičen primer, kako sem se jaz takrat odločila, da pustim vse in grem s familijo. Ko sem pa recimo jaz postala veleposlanica, pa mojemu možu tudi na misel ni prišlo, da bi šel on kot soprog z mano, ampak je ostal tukaj. (političarka 13)

Omenjeno tudi priča o precej utrjenih spolno stereotipnih pričakovanjih glede pomena kariere. Pri ženskah se pričakuje, da se zaradi potreb družine prilagodijo razvoju kariere svojega moža ali partnerja, pri moških pa te recipročnosti ni zaznati niti takrat, ko sta partnerja povsem enako izobražena in enako aktivna v politiki.

Sklep

S pričujočo analizo smo naredili prve korake v razkrivanju osišč polja slovenske politike; s pomočjo odgovorov ministric in ministrov, poslank in poslancev, smo samo rahlo pokukali v običajno netematizirana vprašanja njihovega političnega delovanja, tista, ki zadevajo njihova osebna, zasebna, družinska ozadja. Njihova pričevanja o vstopanju v polje politike, podporah in ovirah, vlogi in pomenu tako njihovega prejšnjega poklica in poklicnih kolegov kot partnerjev in partnerk ter družinskih članov, potrjuje začetne predpostavke o posebnih značilnostih in strukturiranosti političnega polja, za katerega so vezana specifična pričakovanja, potrebne določene

kompetence in zaželeni določeni kapitali. Potrdilo se je tudi, da v njem prevladujejo predstavniki srednjega razreda, poročeni moški z varnim in urejenim družinskim ozadjem, ki so prej delovali v stranki ali na lokalnem nivoju in se jim je vstop v politiko na državni ravni zdel kot »naraven« prehod. Redke ženske, ki se znajdejo med njimi, prav tako prihajajo iz srednjega razreda, a pogosteje živijo same, v politiko pa so v glavnem vstopile na povabilo osebe z visokim političnim kapitalom.

Ženske se ob vstopanju v to polje srečujejo s številnimi ovirami, predhodki in prefinjenimi mehanizmi, ki jih je težko razkriti in še teže dokazati. Pričevanja poslank govorijo o tem, da odločitev za kandidaturo nikakor ni bila lahka; da mnoge pred tem beležijo daljše obdobje političnega (strankarskega) delovanja; da so imele močne pomisleke zaradi zapuščenja svojega osnovnega poklica in možnosti vračanja v svoje profesionalno okolje; da pogosteje dvomijo v svoje sposobnosti in se pogosteje sprašujejo, kdo bo ob njihovem vstopu v politiko skrbel za otroke in družino. Posebej slednjega pri odgovorih njihovih kolegov nismo zaznali, saj so bili prepričani, da bodo ta del bremena z vso odgovornostjo prevzele njihove žene ali partnerke.

Političarke se tudi bolj kot moški zavedajo negotovosti politične kariere, in so si ob vstopanju vanjo raje »zavarovale delovno mesto« kot tvegale negotovost po koncu mandata, ali pa stavile, da bo za njih po preteku mandata »poskrbela stranka«. Omenjeno nakazuje na drugačno razumevanje polja politike, ki najverjetneje izhaja tako iz politične kot tudi siceršnje spolno specifične socializacije.

Pri političarkah (tako ministricah kot poslankah) je zaznati velik pomen podporne vloge partnerja, tako emocionalne kot strokovne, medtem ko so poslanci in ministri v zvezi s podporo svojih žena in partnerk poročali predvsem o prevzemu bremena skrbi za otroke in družino in se, ravno nasprotno kot poročajo političarke, v glavnem o politiki z njimi ne pogovarjajo. Intervjuji s političarkami razkrivajo tudi veliko čustveno vpetost tako v delo, ki ga opravljajo kakor tudi, ko razmišljajo o krivicah, ki so jih zaradi njihovega dela v politiki in javne izpostavljenosti doživljali njihovi otroci in možje ali partnerji.

Pričevanja politične elite v Sloveniji nakazujejo, da kombinacija dejavnikov kot so: visoka tveganja pri »zavarovanju dosežkov« v osnovnem poklicu ob izstopu iz njega in vstopanju v politično polje; nizek ugled politike; globoko zakoreninjena pričakovanja v zvezi s skrbjo za otroke in družino ter umanjkanje podpore moža ali partnerja ženskam še dodatno otežuje odločanje za vstop v politiko. Njihovi odgovori tako razkrivajo pomembne razlike, neenakosti in neenakopravnosti med spoloma (tudi globoko zakoreninjeno moško središčno kulturo v političnem polju) in kličejo po nadaljnjem raziskovanju.

LITERATURA

- Antić Gaber, Milica (2007): Poklicne kariere slovenskih političark. V: Mateja Sedmak in Zorana Medarič (ur.), Med javnim in zasebnim: ženske na trgu dela, 111–130. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Antić Gaber, Milica, Irena Selišnik, Maruša Gortnar in Nataša Purkart (2003): Ženske v slovenskem parlamentu. Pod kritično maso zastopanosti. Raziskovalno poročilo. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Antić Gaber, Milica (2011): Slovenska politika – dobro zastražena moška trdnjava? V: Milica Antić Gaber (ur.), Ženske na robovih politike, 227–253. Ljubljana: Sophia.
- Bourdieu, Pierre (1984/2002): *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (2002): Praktični čut I. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Bourdieu, Pierre (2004a): Oblike kapitala. V: Frane Adam in Matevž Tomšič (ur.), *Kompandij socioloških teorij*, 311–322. Ljubljana: Študentska založba.
- Bourdieu, Pierre (2004b): Znanost o znanosti in refleksivnost. Ljubljana: Liberalna akademija.
- Bourdieu, Pierre (2010): *Moška dominacija*. Ljubljana: Sophia.
- Bourdieu, Pierre in J. D. Loic Wacquant (1996): *An Invitation to Reflexive Sociology*. Polity Press.
- Burns, Nancy, Kay Schlozman Lehman in Sydney Verba (1997): The Private Consequences of Private Inequality. *American Political Science Review* 91 (2): 373–387.
- Cairney, Paul (2007): The Professionalisation of MPs: Refining the 'Politics-Facilitating' Explanation *Parliamentary Affairs* 60 (2): 212–233.
- Carrol, Susan J. in Kira Sanbonmatsu (2009): Gender and the decision to run for the state Legislature. Paper prepared for presentation at the Midwest Political Science Association Annual Meeting Chicago, IL, April 2–5, 2009.
- Davidson Schmich, Louise K. (2006): Gender and Political Ambition Revisited: What Questions Does American Politics Research Raise for Western Europeanists? Paper presented at the 2006 APSA Annual Meeting, Philadelphia.
- Davidson Schmich, Louise K. (2007): Ahead of Her Time: Eva Kolinsky and the Limits of German Gender Quotas. *German Politics* 16 (3): 391–407.
- Davis, Aeron (2010): Forms of capital and mobility in the political field: Applying Bourdieu's conceptual framework to UK party politics. *British Politics* 5 (2): 202–223.
- Dolan, Julie, Melissa Deckman in Michele L. Swers (2007): *Women and Politics. Paths to Power and Political Influence*. New Yearsey Pearson: Prentice Hall.
- Elder, Laurel (2004): Why Women Don't Run: Explaining Women's Underrepresentation in America's Political Institutions. *Women & Politics* 26(2): 27–56.
- Errington Wayne in Narelle Miragliotta (2009): From the Gallery to the Parliament: Journalists in the House of Representatives and Senate, 1901–2007. *Australian Journal of Politics and History* 55 (4): 530–543.
- Eurobarometer Special (2005): Social Values, Science and Tehnology, 225. Dostopno preko http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_225_report_en.pdf, 15. 2. 2012.

- Foucault, Michel (1980): *Power/Knowledge*. New York: Pantheon Books.
- Fox, Richard L. in Jennifer L. Lawless (2004): *Entering the Arena? Gender and the Decision to Run for Office*. *American Journal of Political Science* 48 (2): 264–280.
- Fox, Richard L. in Jennifer L. Lawless (2005): *To Run or Not to Run for Office: Explaining Nascent Political Ambition*. *American Journal of Political Science* 49 (3): 642–659
- Fox, Richard L. in Jennifer L. Lawless (2008): *Why are Women still not Running for Office?* Brown Policy Report. Brown University: Providence.
- Herzog, Dietrich (1992): *Moderen poklicni politik*. V: Frane Adam (ur.), *Politika kot poklic*, 67–91. Ljubljana: Krt.
- Inglehart, Ronald F. in Christian Welzel (2005): *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*. New York: Cambridge University Press.
- Inglehart, Ronald F. in Pippa Norris (2001): *Cultural Barriers to Equal Representation*. *Journal of Democracy* 12 (3): 126–140.
- Inglehart, Ronald F., Pippa Norris in Christian Welzel (2002): *Gender Equality and Democracy*. *Comparative Sociology* 1 (3/4): 321–346.
- IPU (2000): *Politics: Women's Insight* (2000), Interparliamentary Union.
- IPU (2008): *Equality in Politics, A Survey on Women and Men in Parliaments*, (2008), Interparliamentary Union.
- Jogan, Maca (2001): *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Kanjuro Mrčela, Aleksandra in Černigoj Sadar, Nevenka (2004): *Final Country Report for Slovenia for European Foundation Research project 'Gender, Work and Employment in Ten Candidate Countries of CEE'*. Poročilo za European Foundation for Living and Working Condition, Dublin.
- Matland, Richard E. in Montgomery, Kathleen A. (ur.) (2003): *Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe*. Oxford: University Press.
- McKay, Joanna (2011): *'Having it All?' Women MPs and Motherhood in Germany and the UK*. *Parliamentary Affairs* 64 (1): 714–736.
- Norris, Pippa (ur.) (1997): *Passage to power. Legislative recruitment in advanced democracies*. Cambridge: New York.
- Palmer, Barbara in Dennis Simon (2001): *The political glass ceiling: Gender, strategy and incumbency in U.S. House Elections, 1978–1998*. V: Karen O'Connor (ur.), *Women and Congress: Running, winning and ruling*, 59–78. New York: The Haworth Press, Inc.
- Rosenthal, Cindy Simon (2001): *Divided Lives: Revisiting Considerations of the Personal and Political*. *Women & Politics* 22(1): 37–62.
- Rus, Veljko in Niko Toš (2005): *Vrednote Slovencev in Evropejcev*, Ljubljana. FDV.
- Squires, Judith (2009): *Spol v politični teoriji*. Ljubljana: Krtina.
- Warde, Alan (2004): *'Practice and field: revising Bourdieusian concepts'*, CRIC Discussion paper No 65, Centre for Research on Innovation & Competition, The University of Manchester.
- Weber, Max (1992): *Politika kot poklic*. V: Frane Adam (ur.), *Zbornik Politika kot poklic*, Ljubljana: Krt: 21–66.